

ПРАВО НА ТАЄМНИЦЮ ТЕЛЕФОННИХ РОЗМОВ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА (ПРИВАТНОПРАВОВІ АСПЕКТИ)

Шимон С. І.,

*доктор юридичних наук, професор,
завідувачка кафедри підприємницького та корпоративного права
Київського національного економічного університету
імені Вадима Гетьмана
ORCID: 0000-0003-1677-1937
Email: svitlana.shymon@kneu.edu.ua*

Шимон С. І. Право на таємницю телефонних розмов в умовах інформаційного суспільства (приватноправові аспекти).

У статті досліджують питання цивільно-правової охорони таємниці телефонних розмов. З'ясовано, що на рівні цивільного закону, а також законодавства, яке регулює відносини у сфері електронних комунікацій, право на таємницю телефонних розмов, охороняється недостатньо. У положеннях Цивільного кодексу України право на таємницю телефонних розмов помилково розглядається як складова частина права на таємницю кореспонденції і не згадується як самостійне цивільне право. У нормах спеціального законодавства право на таємницю телефонних розмов прямо не закріплюється; у деяких випадках охорона цього права введена на підзаконний рівень, що знижує і рівень гарантій такого права. Виявлено важливий відступ законодавця від ідеї конституційно-правової охорони права на таємницю телефонних розмов, який виявляється в тому, що в спеціальному законодавстві (і на рівні законів, і на рівні підзаконних нормативно-правових актів) це конституційне право не пов'язане із захистом таємниці й охороняється шляхом захисту конфіденційної інформації про абонента та послуги, які він отримав чи замовляв. Доведено, що чинне цивільне законодавство потребує удосконалення із безпосереднім закріпленням права на таємницю телефонних розмов як самостійного цивільного права та належних засобів його захисту. Зроблено висновок, що законодавець не визначає позитивний зміст права на таємницю телефонних розмов та зводить його до негативного регулювання через захист у разі порушення. Запропоновано визначення змісту суб'єктивного цивільного права особи на таємницю телефонних розмов як сукупність правомочностей: право на схоронення в таємниці змісту телефонних розмов; право на збереження таємниці щодо іншої інформації щодо абонента та його телефонних розмов; право вимагати вжиття необхідних заходів для забезпечення таємниці телефонних розмов; право претендувати на пасивне поведіння третіх осіб щодо непорушення таємниці телефонних розмов; право на захист порушеної таємниці телефонних розмов.

Ключові слова: право на таємницю телефонних розмов, особисті немайнові права фізичної особи.

Shymon S. I. The right to secrecy of telephone conversations in the information society (private law aspects).

The article examines the issues of civil law protection of the secrecy of telephone conversations. It was found that at the level of civil law, as well as legislation governing relations in the field of electronic communications, the right to secrecy of telephone conversations is insufficiently protected. In the provisions of the Civil Code of Ukraine, the right to secrecy of telephone conversations is erroneously considered as an integral part of the right to secrecy of correspondence and is not mentioned as an independent civil right. The norms of special legislation do not directly enshrine the right to secrecy of telephone conversations; in some cases, the protection of this right is brought to the secondary level, which reduces the level of guarantees of this right. An important deviation of the legislator from the idea of constitutional and legal protection of the

right to secrecy of telephone conversations is revealed. Which is manifested in the fact that in special legislation (both at the level of laws and at the level of bylaws) this constitutional right is not related to secrecy and is protected by the protection of confidential information about the subscriber and the services he received or ordered. It is proved that the current civil legislation needs to be improved with the direct consolidation of the right to secrecy of telephone conversations as an independent civil right and appropriate means of its protection. It is proposed to define the content of a person's subjective civil right to secrecy of telephone conversations as a set of powers: the right to keep the content of telephone conversations secret; the right to maintain secrecy regarding other information about the subscriber and his telephone conversations; the right to demand that the necessary measures be taken to ensure the secrecy of telephone conversations; the right to claim the passive conduct of third parties for not violating the secrecy of telephone conversations; the right to protection of the violated secrecy of telephone conversations.

Key words: the right to secrecy of telephone conversations, personal intangible rights of an individual.

Постановка проблеми. Сучасне життя складно уявити без спілкування телефоном, який став для багатьох людей необхідним атрибутом повсякденності, без якого реальність вже уявляється немислимою. Як відомо, телефонні розмови – це перемовини абонентів за допомогою міського, міжміського, міжнародного зв'язку, а також з використанням радіотелефонного, радіо лінійного високочастотного та космічного зв'язку, що опосередковується за допомогою мобільних телефонів.

Мобільний зв'язок телефоном здійснив революційні трансформації в суспільстві, він змінив не тільки форми і способи спілкування особи в рамках приватного життя, а істотно вплинув на організацію службових (професійних) зв'язків, значно спростив комунікацію та мінімізував час для передавання інформації. Поряд із цим, одним із наслідків такого розвитку телекомунікації є зростання вірогідності різноманітних посягань на приватність особи, зокрема, посягань на персональні дані (місце проживання (геолокацію), коло абонентів фізичної особи, стан здоров'я, відомості про фінансовий статус, особисті вподобання тощо), а також порушення таємниці телефонних розмов.

У мережі Інтернет пропонуються численні послуги з прослуховування телефонних розмов у приватних цілях – зняття розмов дружини (чоловіка), бізнес-партнерів, опонентів та ін. Так, один з працівників розкриває цілу низку незаконних способів приватного прослуховування телефонних розмов: з участю оператора мобільного зв'язку: шляхом підключення до мережі оператора через вразливі сегменти протоколу сигналізації SS7; через установку у телефоні (смартфоні) шпигунської програми трояня; шляхом «оновлення» програми (коли жертва посягання добровільно встановлює на свій смартфон певну програму, після чого надає право на доступ до дзвінків, на запис телефонних розмов, а також на передачу відповідних даних на віддалений сервер); через підроблену (фальшиву) базову станцію; через злам фемтосоти (міні-станції мобільного зв'язку, яка перехоплює трафік з мобільного телефону, що знаходяться в зоні її дії); з використанням мобільного комплексу для дистанційного прослуховування телефонних розмов та ін. [1]

Таким чином виявляється вразливим базове конституційне право особи на таємницю телефонних розмов, передбачене ст. 31 Конституції України. Основний Закон гарантує кожній особі таємницю листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції. Винятки з цього правила можуть установлюватися виключно судом і лише у випадках, які передбачені законом, за умови, якщо одержати інформацію іншими способами неможливо, та винятково з метою запобігти злочинів чи з'ясувати істину під час розслідування кримінальної справи.

Стан опрацювання проблематики. Проблема таємниці телефонних розмов та кореспонденції досліджується в правознавчій науці, як правило, в рамках розробки положень науки публічного права: кримінального, кримінального процесуального, конституційного, судового права (наприклад, у працях Ю. М. Грошевого, В. В. Назарова, Д. Б. Сергєєва, В. І. Сліпченка, О. Г. Шилю). Це пов'язано з тим, що законодавчі акти щодо регулювання оперативно-розшукової діяльності передбачають процедуру законного перехоплення телефонних розмов та виїмки кореспонденції особи, щодо якої здійснюються оперативно-слідчі дії, при проведенні досудового розслідування справи. Поряд із цим, в Україні встановлено кримінальну відповідальність за протиправне порушення таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної чи іншої кореспонденції, що передаються засобами зв'язку або через комп'ютер (ч. 1 ст. 163 Кримінального кодексу України 2001 р.). Однак, у працях, які виконують в рамках досліджень з проблем приватного права, питання таємниці телефонних розмов та кореспонденції порушуються вкрай рідко.

Метою нашої праці є визначення змісту права особи на таємницю телефонних розмов та кореспонденції як суб'єктивного права особи та рівень його охорони засобами цивільного права.

Виклад основного матеріалу. Відмінність підходів щодо наукової розробки проблеми права на таємницю телефонних розмов та кореспонденції в рамках публічно-правового чи приватноправового дискурсу обумовлена тим, що в рамках публічного права розкриття такої таємниці може розглядатися як правомірна діяльність уповноважених державних органів, коли воно здійснюється відповідно до закону; якщо ж порушення таємниці сталося внаслідок правопорушення, то публічно-правова наука вивчає цю проблему з позиції юридичної відповідальності. Тоді як у контексті приватноправових ідей цінність являє собою змістовне наповнення права особи на таємницю телефонних розмов як суб'єктивного права, складові елементи цього права та засоби його цивільно-правової охорони.

Право на таємницю телефонних розмов є одним з основних конституційних прав людини і громадянина, а його конституційні та інші юридичні гарантії характеризують як конституційний статус особи, так і її цивільно-правовий статус та автономію. Адже на реалізацію зазначеного конституційного права, його забезпечення спрямована низка положень актів цивільного законодавства, які діють у сфері зв'язку та в яких закріплені обов'язки відповідних організацій забезпечувати право на таємницю телефонних розмов.

Цивільно-правова охорона права на таємницю телефонних розмов здійснюється нормами Цивільного кодексу України, хоча розгорнутого цивільно-правового регулювання ці питання в Кодексі не отримали: таке право лише згадується у ст. 306. При цьому, по-перше, ця стаття має назву «Право на таємницю кореспонденції», що підштовхує до висновку, що право на таємницю телефонних розмов є складником права на таємницю кореспонденції. По-друге, такий самий висновок випливає з буквального змісту положень ч. 1 згаданої статті, де зазначено, що фізична особа має право на таємницю листування, телеграм, телефонних розмов, телеграфних повідомлень *та інших видів кореспонденції*. Отже складається враження, що законодавець розглядає телефонні розмови як вид кореспонденції, що не є правильним. Жоден варіант лінгвістичного трактування терміну «кореспонденція» не дає підстав включати до її видів телефонні розмови, оскільки кореспонденцією є: листування між окремими особами або установами; окреме поштове відправлення або сукупність поштових відправлень (листів, телеграм тощо) однієї особи; нотатки, замітка, допис, повідомлення, надіслані кореспондентом до газети, журналу тощо. У підсумку положення ст. 306 ЦК України не захищають право на таємницю телефонних розмов як самостійне право фізичної особи. Що спонукає до ідеї доповнити положення глави 22 ЦК України «Особисті немайнові права, що забезпечують соціальне буття фізичної особи» окремою статтею (ст. 306-1), в якій би визначалися правила цивільно-правової охорони права фізичної особи на таємницю телефонних розмов як самостійного цивільного права.

Звернення до низки спеціальних законодавчих актів також не дозволяє визначити зміст суб'єктивного права на таємницю телефонних розмов, а лише визначає факт його правової охорони. Так, колишній Закон України «Про телекомунікації» від 16 грудня 2020 р. (*нині нечинний*) прямо забороняв зняття інформації з телекомунікаційних мереж, за винятком випадків, які встановлені законом, та покладав на операторів і провайдерів обов'язок вживати законних технічних й організаційних заходів щодо захисту телекомунікаційних мереж, а на всіх працівників, які перебували у трудових правовідносинах з оператором, провайдером (персонал) – відповідальність за порушення законодавства про збереження таємниці телефонних розмов, особистої кореспонденції, які передаються засобами зв'язку або через комп'ютер (ст. 9). Цей закон втратив чинність із уведенням в дію Закону України «Про електронні комунікації» від 16 грудня 2020 р. [2], який поширюється на надання послуг мобільного телефонного зв'язку та доступ до мережі Інтернет. Так, електронні комунікаційні послуги відповідно до п. 27 ч. 1 ст. 2 цього Закону – це послуги, які полягають у прийманні та/або передачі інформації через електронні комунікаційні мережі. А електронною комунікацією (телекомунікацією), як визначено у п. 28 цієї ж ч. 1 ст. 2, є передавання та/або приймання інформації незалежно від її типу або виду у вигляді електромагнітних сигналів за допомогою технічних засобів електронних комунікацій.

Згаданий Закон, серед іншого, містить положення щодо захисту інформації про кінцевого користувача та надані електронні комунікаційні послуги, включаючи, зокрема, сам факт отримання послуг та зміст інформації, яка передається та/або отримується кінцевим користувачем (ч. 1 с. 119); така інформація може надаватися третім особам виключно у випадках та в порядку, встановлених законом, або за попередньою згодою самого користувача, яка виражена письмово, або в будь-якій іншій формі, яка дозволяє зробити висновок про факт надання такої згоди. Доступ до інформації про споживача

електронних комунікаційних послуг, про факти надання таких послуг, включаючи дані, що обробляються для передачі такої інформації в електронних комунікаційних мережах, надається компетентним органам у випадках та порядку, передбачених законом, тільки на підставі судового рішення, рішення слідчого судді (ч. 1 ст. 121 згаданого Закону).

Цей законодавчий акт прямо не передбачає відповідальності саме за порушення таємниці телефонних розмов та кореспонденції, а в положеннях про відповідальність за порушення прав споживачів електронних комунікаційних послуг (ст. 125) зазначено, що постачальник несе майнову відповідальність перед кінцевим користувачем за: ненадання оплачених електронних комунікаційних послуг або їх надання в обсязі, що є меншим, аніж оплачений; безпідставне відключення термінального обладнання; безпідставні скорочення чи зміну переліку послуг; невчасне усунення пошкоджень електронної комунікаційної мережі; а також «в інших випадках».

Таким чином, у тексті Закону України «Про електронні комунікації» відповідні інтереси особи-користувача захищаються через захист інформації щодо послуг, які йому надаються, і в цьому Законі безпосередньо не фігурує термін «таємниця» як такий і не згадується право на таємницю телефонних розмов та кореспонденції. Водночас у п. 12 чинних на сьогодні Правил надання та отримання телекомунікаційних послуг, що затверджені постановою Кабінету Міністрів України № 295 від 11 квітня 2012 р. [3], зазначено, що оператори, провайдери зобов'язані вживати всіх необхідних законних заходів із забезпечення таємниці телефонних розмов, а також іншої інформації, яка передається телекомунікаційними мережами. Але при цьому в переліку прав споживача, який визначено у п. 35 цих Правил, відсутнє право на таємницю телефонних розмов; при тому, що перелік таких прав є досить широким за обсягом і вміщений у 33 пунктах. Право споживача телекомунікаційних послуг на таємницю телефонних розмов, яке є основним конституційним правом особи, потрапляє в цьому випадку у перелік «інших прав користувача, які визначено законом або договором».

При цьому відповідно до п. 3.6.2. Основних вимог до договору про надання телекомунікаційних послуг, затверджених Рішенням Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації, № 624 від 29 листопада 2012 р. (далі – «Основні вимоги») обов'язки оператора, провайдера, які закріплюються в договорі, повинні передбачати, серед іншого, вжиття заходів із забезпечення таємниці телефонних розмов чи іншої інформації, яка передається телекомунікаційними мережами, а також конфіденційності інформації про споживача і про послуги, які він отримав чи замовляв [4]. Але право на таємницю телефонних розмов не згадується в п. 3.6.3 Основних вимог, де визначено перелік прав споживача, які мають бути закріплені в умовах договору. Право на таємницю телефонних розмов у кращому випадку потрапляє до «інших прав, які не суперечать законодавству». Буквальне трактування цього положення дозволяє дійти висновку, що до умов договору про надання телекомунікаційних послуг можуть бути включені лише такі права споживача, які прямо передбачені законом.

На практиці ж приписи Основних вимог реалізуються по різному. Розглянемо це на прикладі найбільш відомих організацій – операторів на ринку послуг телекомунікацій: ПрАТ «Київстар»; ПрАТ «ВФ Україна» – Vodafone Україна (колишнє ЗАТ «Український Мобільний Зв'язок» (УМС); згодом «МТС Україна»); ТОВ «Лайфселл».

Звернення до «Умов надання телекомунікаційних послуг ПрАТ «Київстар» [5] засвідчує, що в публічному договорі, який запропоновано цим оператором своїм споживачам відтворено саме такий підхід, який закріплено в Основних вимогах до договору про надання телекомунікаційних послуг: у переліку прав абонента відсутнє право на таємницю телефонних розмов (п. 3.2), а серед обов'язків оператора закріплені зобов'язання вживати законних заходів із забезпечення таємниці телефонних розмов чи іншої інформації, що передається мережею, конфіденційності інформації про абонента та послуги, які він отримав чи замовляв (п. 4.1.36).

Положення нормативних актів інших операторів засвідчують, що право на таємницю телефонних розмов захищається «замовчуванням»: в Умовах користування послугами ПрАТ «ВФ Україна» (Vodafone) таємниця телефонних розмов не згадується в правах абонента, а для оператора імовірно існує обов'язок забезпечувати таку таємницю, але цей обов'язок віднесено до категорії «інших обов'язків, передбачених законодавством або договором/угодою» (п. 6.12) [6]. Аналогічний підхід спостерігається в «Умовах і порядку надання телекомунікаційних послуг ТОВ «Лайфселл» [7].

Отже фундаментальне конституційне право особи на таємницю телефонних розмов прямо не закріплене на рівні спеціального закону, який регулює надання послуг мобільного зв'язку; воно захи-

щається як таке, що протистоїть обов'язку оператора забезпечувати таємницю телефонних розмов та конфіденційність інформації щодо користувача.

На рівні підзаконного регулювання у досліджуваній сфері право на таємницю телефонних розмов також не закріплюється безпосередньо у тексті нормативно-правових актів та може бути віднесене лише до категорії «інших споживача прав, які не суперечать законодавству».

У публічних договорах, що розроблені основними операторами мобільного зв'язку, які надають послуги вітчизняним споживачам, право на таємницю телефонних розмов прямо не згадується і захищається або серед «інших» прав, або за замовчуванням.

Щодо питання про зміст суб'єктивного права на таємницю телефонних розмов слід констатувати, що жоден із законодавчих чи підзаконних актів його не визначає. Спробу окреслити зміст такого права, як бачиться, слід здійснювати з урахуванням загальноприйнятого трактування поняття суб'єктивного права як забезпеченої законом міри можливої поведінки уповноваженої особи та його традиційної тричленної структури (право на власні дії, право на чужі дії і право на захист). Відповідно у змісті права особи на таємницю телефонних розмов варто також виокремити три елементи. Право на захист полягає у можливості особи звертатися за захистом у разі порушення таємниці її телефонних розмов: вимагати притягнення правопорушника до юридичної відповідальності, включаючи можливість вимагати відшкодування майнової та моральної шкоди, завданої таким правопорушенням.

Право на чужі дії в рамках права на таємницю телефонних розмов у нашому випадку полягає у забезпеченій законом можливості: по-перше, вимагати від відповідних осіб (операторів) вжиття всіх необхідних організаційних і технічних заходів, спрямованих на забезпечення таємниці телефонних розмов; по-друге, претендувати на правомірне пасивне поведіння усіх третіх осіб – не порушення ними таємниці телефонних розмов, не посягання на право уповноваженої особи. Отже серед елементів цього складника є вимоги як щодо активних дій конкретних зобов'язаних суб'єктів, так і вимоги щодо пасивної поведінки всіх третіх осіб у межах абсолютних цивільних правовідносин.

Нарешті, перший зі складників суб'єктивного права – право на власні дії полягає у забезпеченій законом можливості вільно здійснювати своє право на приватність, розраховуючи на збереження таємниці щодо: 1) інформації про контакти, перелік та дані про абонентів, з якими проводяться телефонні розмови, про факт розмови з конкретним абонентом, час її проведення, тривалість; б) інформації про зміст телефонної розмови з конкретним абонентом (абонентами) – про що саме йшлося під час розмови.

Визначення таких складників дозволяє нам помітити особливий законодавчий підхід – різні складові права на таємницю телефонних розмов захищаються по-різному. Право на захист таємниці телефонних розмов захищається безпосередньо нормами Конституції України та Цивільного кодексу України. Тоді як базовий спеціальний акт – Закон України «Про електронні комунікації» у ч. 1 ст. 119 захищає самостійні складові цього права через захист інформації про кінцевого користувача та надані електронні комунікаційні послуги. Так, відповідно до цієї норми постачальник електронних комунікаційних послуг має забезпечувати і несе відповідальність за схоронність даних щодо кінцевого користувача, які отримані ним при укладенні договору про надання електронних комунікаційних послуг або при наданні таких. Такий захист поширюється, зокрема, на відомості щодо: персональних даних споживача (абонента), самого факту отримання кінцевим користувачем електронних комунікаційних послуг, змісту інформації, яка передається (отримується), спроб виклику між певними кінцевими точками електронної комунікаційної мережі, в тому числі про невдалі спроби виклику (таких, що були ініційовані і не отримали відповіді) або перерване з'єднання.

Але при цьому треба мати на увазі, що розділ XV Закону України «Про електронні комунікації» має назву «Конфіденційність електронних комунікаційних послуг», а отже інформація про телефонні розмови захищається цим спеціальним законом не як таємна, а як конфіденційна. Та відповідно до ч. 1 ст. 21 Закону України «Про інформацію» від 2 жовтня 1992 р. [8] конфіденційна інформація та таємна інформація – це різні види інформації з обмеженим доступом; конфіденційною за цим Законом є, зокрема, інформація, доступ до якої обмежено фізичною або юридичною особою, крім суб'єктів владних повноважень. З чого очевидно, що інформація щодо телефонних розмов особи, щодо якої Основний Закон України застосовує категорію таємної, не підпадає під ознаки конфіденційної. Більше того, в кримінальному законодавстві така інформація захищається як таємна шляхом встановлення відповідальності за порушення таємниці телефонних розмов (ст. 163 КК України). Така ситуація, на нашу думку, вимагає виправлення шляхом внесення відповідних змін до Закону України «Про елек-

тронні комунікації», в якому слід виокремити самостійну статтю про захист права на таємницю телефонних розмов та захист інформації щодо телефонних розмов як таємної інформації.

Висновки. Викладене дає можливість дійти висновків, що право особи на таємницю телефонних розмов прямо не закріплене на рівні спеціального законодавства України. З уведенням в дію Закону України «Про електронну комунікацію» цивільно-правова охорона права на таємницю телефонних розмов зведена до захисту конфіденційної інформації, що понижує правові гарантії цього права. У спеціальних нормах, які регулюють суспільні відносини у сфері електронної комунікації, це право захищається як таке, що протистоїть обов'язку оператора забезпечувати таємницю телефонних розмов, інформація щодо телефонних розмов особи захищається як конфіденційна. Суб'єктивне цивільне право на таємницю телефонних розмов з використанням стаціонарного телефонного зв'язку охороняється лише на підзаконному рівні.

Зміст суб'єктивного цивільного права особи на таємницю телефонних розмов об'єднує в собі низку правомочностей: право на схоронення в таємниці змісту телефонних розмов, право на збереження таємниці щодо іншої інформації стосовно телефонних розмов (факт розмови, час, тривалість тощо); право вимагати від відповідальної особи (оператора, провайдера) активної поведінки – вжиття заходів, спрямованих на забезпечення таємниці телефонних розмов; право претендувати на пасивне поведіння усіх третіх осіб щодо телефонних розмов управомоченої особи (не порушення таємниці, не посягання на право); право на захист у разі порушення таємниці телефонних розмов.

Список використаних джерел:

1. Незахищений зв'язок: дев'ять способів прослухати ваш телефон. URL: <https://www.bizmaster.xyz/2020/08/nezahishenyi-zvyazok-9-sposobiv-prosluhaty-vash-telefon.html>
2. Про електронні комунікації: Закон України від 16 грудня 2020 р./ Законодавство України. Офіційний веб-сайт Верховної ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1089-20/>
3. Про затвердження Правил надання та отримання телекомунікаційних послуг: постанова Кабінету Міністрів України № 295 від 11 квітня 2012 р./ Законодавство України. Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/295-2012-%D0%BF/>
4. Про затвердження Основних вимог до договору про надання телекомунікаційних послуг та визнання таким, що втратило чинність, рішення НКРЗ від 26.03.2009 № 1420: Рішення Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації № 624 від 29 листопада 2012 р. / Законодавство України. Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z2150-12/>
5. Умови надання телекомунікаційних послуг Приватного акціонерного товариства «Київстар». Офіційний веб-сайт ПрАТ «Київстар». URL: https://kyivstar.ua/uk/about/important_data/terms
6. Умови користування. Офіційний веб-сайт ПрАТ «ВФ Україна». URL: <https://www.vodafone.ua/terms-of-use>
7. Умови і порядок надання телекомунікаційних послуг ТОВ «Лайфселл». Офіційний веб-сайт ТОВ «Лайфселл». URL: https://www.lifecell.ua/uploads/filelibrary/public/by_month/2020/04/Umovy_16.04.2020.pdf
8. Про інформацію: Закон України від 2 жовтня 1992 р. / Законодавство України. Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12/>